

Nr 79

Utlåtande i anledning av väckta motioner om representation för familjejordbruket i arbetarskyddsstyrelsen.

(3:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 244) och den andra inom andra kammaren av herr *Hansson i Önnarp m. fl.* (II: 415), har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om att representant för familjejordbruket må ingå i arbetarskyddsstyrelsen i enlighet med vad i motionerna anförts.

Motionärerna har anfört följande.

Arbetarskyddsstyrelsens organisation är uppbyggd efter den principen, att den till sin huvudsakliga del har ledamöter, som representerar endera arbetsgivar- eller arbetarparten för olika näringsområden. Man utgår tydligen i första hand från att styrelsen har att handlägga frågor inom dessa parters intressesfär, som måhända ofta kan inrymma vissa partmotsättningar. Den moderna företagarsynpunkten på näringens arbetarskydd är säkerligen genomgående positiv.

I några frågor på detta område har på senare år en tredje part blivit berörd av en lagstiftning, som har och ännu mer kommer att få en ganska omfattande ekonomisk betydelse för alla dem den gäller, nämligen familjejordbrukarna, som i regel inte kan betraktas som vare sig arbetsgivare eller arbetstagare. Vi åsyftar härmed bestämmelsen om förarskydd på traktor. Vi vill understryka, att föreskriften om att det skall vara störtsäker skyddshytt eller skyddsram på traktor är principiellt riktig och av stort värde, när det gäller att få skydd mot ifrågavarande slag av olyckor. De kostnader, som sådan skyddsåtgärd medför, bör inte heller få vara avskräckande, när det gäller att skydda människoliv.

För att hytten skall kunna fylla erforderliga krav på säkerhet måste den emellertid även svara mot uppställda krav på lämplighet som arbetsplats. Tyvärr har detta senare krav inte på tillfredsställande sätt beaktats vid detaljbestämmelsernas utformning. Detta gäller i fråga om såväl funktion som hållfasthet. Sålunda har ett antal hytter sålts av en *tidigare* godkänd typ, vilken vid *senare* företagna prov ej befunnits tåla den påfrestningsgrad som är föreskriven. Traktorhytter av en sådan typ kan alltså i realiteten utgöra ett faromoment i stället för skydd.

Frågans ekonomiska betydelse för familjejordbruket framgår klart av följande siffror:

Det totala traktorbeståndet inom familjejordbruket är ca 130 000 stycken. Därav omsättes varje år genom nyinköp ca 9 000 stycken. En störtsäker skyddsram kostar 600 å 700 kronor, ramklädsel och hyttkomplettering ytterligare 700 å 800 kronor. Det innebär alltså totalt kostnader på 6

resp. 13 milj. kronor om året. Om såsom önskvärt är alla traktorer successivt skulle utrustas med sådant skydd, skulle detta kosta ca 100 resp. 200 milj. kronor i totalinvestering.

Vid fjolårets riksdag besvarade socialministern en interpellation i här omnämnda och exemplifierade fråga. Han berörde därvid även frågan om representation i arbetarskyddsstyrelsen för ett flertal olika grupper, för vilka de ekonomiska konsekvenserna i här berörda avseende dock inte är tillnärmelsevis så stora som för familj jordbrukarna. Statsrådet höll för troligt, att en viss kontakt mellan arbetarskyddsstyrelsen och sådana grupper borde finnas, och framhöll bl. a. följande: »Huruvida dessa kontakter är tillräckliga och om formerna för parternas medverkan i skyddsarbetet behöver omprövas, är jag inte beredd att taga ställning till i detta sammanhang.»

Enligt vår mening är det angeläget, att familj jordbrukarna får representation i arbetarskyddsstyrelsen.

Över motionerna har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttrande avgivits av *arbetarskyddsstyrelsen*. Styrelsens yttrande har följande huvudsakliga innehåll.

Bestämmelser om partsrepresentation i Arbetarskyddsstyrelsen återfinnas i den för styrelsen gällande instruktionen (SFS 645/1957). Enligt 5 § däri utser Kungl. Maj:t för två år i sänder minst tolv partsrepresentanter, halva antalet efter förslag av rikssammanslutning av arbetsgivare och halva antalet efter förslag av rikssammanslutning av arbetstagare. Av partsrepresentanterna skola från vardera arbetsgivar- och arbetstagersidan fyra vara förtrogna, en var för sitt område, med förhållandena inom den näringsgren, som avses i respektive lantarbetstidslagen, arbetstidslagen för detaljhandeln, arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer samt butiksstängningslagen. För partsrepresentanterna utser Kungl. Maj:t minst dubbla antalet ersättare. 9 § instruktionen innehåller en uppräknning av de ärenden, som skola handläggas såsom partsärenden, d. v. s. av styrelsen med däri ingående partsrepresentanter. Hit höra bl. a. frågor rörande tillämpning av arbetstidslagarna och arbetarskyddslagens arbetstidsbestämmelser, skyddstekniska, yrkeshygieniska, yrkesmedicinska och sociala ärenden av principiell betydelse eller större vikt, viktigare författningsfrågor, frågor, som avse bidrag till upplysnings- och utbildningsverksamhet på arbetarskyddets område samt övriga frågor, som generaldirektören med hänsyn till deras intresse för arbetsmarknadens partsorganisationer eller eljest anser böra handläggas såsom partsärenden. I handläggningen av partsärenden skola enligt 10 § instruktionen delta, förutom generaldirektören och som regel cheferna för tekniska byrån och arbetstidsbyrån, högst två partsrepresentanter från vardera arbetsgivar- och arbetstagersidan. Partsrepresentant, som är förtrogen med förhållandena inom särskilt område av näringslivet, skall delta vid handläggning av ärenden, som beröra området i fråga.

Såsom framgår av de ovan redovisade bestämmelserna om partsrepresentation inom Arbetarskyddsstyrelsen innebära dessa bestämmelser endast en representation för arbetsmarknadens parter.

Någon annan grupp som med samma tyngd som arbetsmarknadens parter kan hävda ett speciellt för sin grupp gällande intresse av arbetarskyddslagstiftningen finnes ej, även om i vissa fall ett sådant intresse naturligtvis

kan förekomma — den i de föreliggande motionerna omnämnda traktorfrågan är just ett sådant fall. Som regel torde emellertid detta gruppintresse sammanfalla med det allmänna arbetarskyddsintresset, och i sådant fall torde någon specialrepresentation i styrelsen för den särskilda intressegruppen ej vara erforderlig.

De grupper, som kunna länkas ha ett specialintresse att bevaka i styrelsen vid handläggningen av visst ärende, äro de som beröras av 2 och 45 §§ arbetarskyddslagen. Den förstnämnda paragrafen avser sådant arbete, som två eller flera personer utföra för gemensam räkning (s. k. kooperativt arbete), arbete som elever utföra vid vissa yrkesutbildningsanstalter, visst av värnpliktiga utfört arbete inom försvarsväsendet samt arbete som utföres av intagna vid vissa allmänna vårdanstalter, såsom fångvårds-, fattigvårds- och alkoholistanstalter samt vissa anstalter för sinnessjuka. På sådant arbete är dock i huvudsak endast arbetarskyddslagstiftningens egentliga skyddsbestämmelser tillämpliga. Antalet fall, då ett specialintresse för de av denna paragraf berörda parterna kan tänkas föreligga, torde emellertid vara ganska ringa och i den mån sådana fall förekomma, torde de till sina konsekvenser vara av mindre betydelse. Avgjort större betydelse torde tillämpningen av 45 § kunna få för de grupper, som beröras därav. Enligt nämnda paragraf skall tillverkare eller försäljare av maskin, redskap eller annan teknisk anordning ävensom den, vilken upplåter sådan anordning till begagnande, tillse, att anordningen, då den avlämnas för att tagas i bruk inom riket eller här utställes till försäljning eller i reklamsyfte, är försedd med nödiga skyddsanordningar och även i övrigt erbjuder betryggande säkerhet mot ohälsa och olycksfall. Innehörden av detta stadgande är mycket vidsträckt. Enligt 6 § arbetarskyddslagen är denna lag nämligen tillämplig å i förenämnda paragraf föreskrivna särskilda skyldigheter beträffande i paragrafen avsedda tekniska anordningar, ändock att fråga ej är om verksamhet, som omfattas av lagen. Sålunda kunna, förutom tillverkare, försäljare etc., även stora intressegrupper, som icke höra arbetsmarknaden till, exempelvis de i de båda ifrågavarande motionerna avsedda familjejordbrukarna samt vissa andra grupper såsom enskilda yrkesutövare utan anställda, villaägare och husmödrar, komma att beröras av styrelsens beslut rörande tillämpningen av denna paragraf. För dessa grupper kunna sådana avgöranden framför allt få en icke oväsentlig ekonomisk betydelse. Det torde också kunna inträffa, att dessa grupper ha en annan uppfattning om t. ex. utformningen av en skyddsanordning än vad arbetsmarknadens parter kunna ha. Det kan sålunda — även om det icke hör till vanligheten — finnas utrymme för intressemotsättningar mellan de här ifrågavarande grupperna och arbetsmarknadens parter. Den partsrepresentation som för närvarande ingår i styrelsen utgör följaktligen icke någon garanti för att ett beslut fattat av styrelsen också utan invändningar accepteras av de berörda grupperna.

Mot bakgrunden av vad sålunda anförts i fråga om tillämpningen av 45 § arbetarskyddslagen, kunde det måhända synas naturligt att, på samma sätt som när det gäller arbetsmarknadens parter, föreslå en specialrepresentation i Arbetarskyddsstyrelsen för de av nämnda paragraf berörda intressegrupperna. Styrelsen finner likväl icke tillräckliga skäl föreligga för en sådan representation, vare sig för tillverkare, försäljare etc. eller för familjejordbrukare och andra motsvarande grupper. I fråga om arbetsmarknadens parter är arbetarskyddslagstiftningen i sin helhet gällande och det blir därför beträffande dess skilda bestämmelser i långt större utsträckning

fråga om en avvägning mellan de olika intressena än när det gäller de grupper, som beröras endast av stadgandena i 45 paragrafen. Icke heller i de fall, då dessa grupper kunna ha särskilda intressen att bevaka i samband med handläggningen av visst ärende, behöver förutsättas en specialrepresentation i styrelsen för att deras intressen skola tillvaratagas. Arbetarskyddsstyrelsen har vid tillämpningen av all arbetarskyddslagstiftning att taga hänsyn icke enbart till föreliggande fakta utan även till skälighetssynpunkter. Vid sina bedömanden av alla olika faktorer, som kunna påverka avgörandet av ett ärende, tar styrelsen också alltid i anspråk den expertis på olika områden, som ryms såväl inom styrelsens egna tjänstemannaled som inom styrelsens partsrepresentation. Detta har även skett i det fall, som ligger till grund för de här ifrågavarande motionerna. Då det gäller frågor av större vikt, t. ex. råd och anvisningar av olika slag, brukar styrelsen även tillsätta kommittéer med representanter för berörda parter för att få frågorna så allsidigt utredda som möjligt. Att det följaktligen icke kan vara ofta som ens en intressegrupp utanför arbetsmarknaden kan göra gällande, att dessa intressen icke blivit vederbörligen tillgodosedda, torde vara fullt klart. Ett bevis härför är att — oaktat bestämmelserna i 45 paragrafen i stort sett varit gällande ända sedan 1938 och att ett stort antal ärenden rörande tillämpningen av denna paragraf förekommit sedan dess — det varit först i samband med den i motionerna omförmälda traktorfrågan som förslag framförts om representation för en sådan intressegrupp.

Motionärerna göra gällande, att styrelsen icke på ett tillfredsställande sätt beaktat kravet, att traktorhytt även skall vara lämplig som arbetsplats. I anledning härav får styrelsen framhålla, att styrelsen så långt möjligt sökt beakta detta krav vid utarbetandet av de »bestämmelser om förarhytt eller skyddsram på traktor», som sedermera jämlikt § 1 i vägtrafikkungörelsen utfärdats av Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen.

Motionärerna göra vidare gällande, att »ett antal hytter sålts av en *tidigare* godkänd typ, vilken vid *senare* företagna prov ej befunnits tåla den påfrestningsgrad som är föreskriven». »Traktorhytter av en sådan typ» kunde enligt motionärerna »alltså i realiteten utgöra ett faromoment i stället för ett skydd.»

Det sålunda gjorda uttalandet torde avse hytter, som tillverkats av Bröderna Ottosson & Co, Klippan, och äro avsedda för traktorn Fordson Major. Beträffande dessa hytter får styrelsen framhålla följande.

Efter det provning av förarskydd (hytter eller ramar) till traktorer pågått vid Statens Maskinprovningar i Ultuna sedan hösten 1957, vilka provningar följts av tjänstemän hos styrelsen, genomgingos vid en särskild konferens hos maskinprovningarna den 19 januari 1959 de då föreliggande provningsresultaten i avsikt att fastställa vilka förarskydd, som vid denna tidpunkt skulle kunna godkännas av styrelsen. I konferensen deltog från styrelsens sida chefen för tekniska byråns maskinavdelning. Härvid gjorde denne anteckningar efter de uppgifter, som lämnades vid konferensen, och markerade de förarskydd, som skulle kunna godkännas. Till dessa hörde en hytt för Fordson Major från ovannämnde tillverkare, för vilken hytt noterades, att den hållfasthetsprovats och att de praktiska proven voro i det närmaste färdiga samt att hytten kunde godtagas. Efter uppmätning och granskning av hytten, vilket senare skedde genom försorg av styrelsens tjänstemän, godkändes hytten genom styrelsens skrivelse till hyttillverkaren den 2 mars 1959, av vilken skrivelse Statens Maskinprovningar erhö

avskrift (avskrift översändes regelmässigt beträffande alla styrelsens godkännanden). I godkännandet angavs bl. a.: »Vid hållfasthetsprovning av hyttkonstruktionerna till traktorerna — — — Fordson Major — — — ha dessa visat sig innehålla nöjaktiga hållfasthetsegenskaper.» Någon erinran mot detta godkännande gjordes ej av Statens Maskinprovningar.

Den 12 maj 1959 inlämnade Bröderna Ottosson & Co till Statens Maskinprovningar en ny hytt för provning avsedd för samma traktor som tidigare. En del konstruktionsändringar hade då gjorts innebärande förbättringar i vissa avseenden av hytten. Den nya hytten borde ha hållfasthetsprovats innan den sattes i praktiskt prov. Denna regel följdes emellertid ej av maskinprovningarna utan hållfasthetsprovet utfördes först efter de praktiska provens slutförande eller den 30 oktober respektive 19 november. Hytten deformerades därvid väl mycket jämfört med tidigare godtagna hytter.

Enligt tillverkarens uppgift är det uteslutande hytter av sistnämnda konstruktion, som av honom levererats för traktorn Fordson Major. Det är sålunda dessa hytter som äro omtalade i motionerna. Styrelsen har ej avgivit något godkännande för dessa hytter.

En *reservant* i styrelsen har med hänvisning till att huvudparten av de inom jordbruket sysselsatta tillhör gruppen familj jordbrukare och att jämväl dessa beröres av arbetarskyddslagens bestämmelser uttalat, att det synes motiverat att också denna grupp blir representerad i styrelsen.

Utskottet. Såsom framgår av arbetarskyddsstyrelsens yttrande är styrelsen vid behandling av skyddstekniska och yrkeshygieniska ärenden av principiell betydelse eller större vikt m. fl. ärenden sammansatt av, förutom verkschefen och vissa byråchefer, högst två representanter för var och en av parterna på arbetsmarknaden. Såsom partsrepresentanter utses bl. a. två personer förtrogna med förhållandena inom den näringsgren, som avses i lantarbetstidslagen, dvs. jordbruket. Dessa har att delta vid handläggning inom styrelsen av ärenden, som berör förhållandena på jordbrukets område. Såsom partsrepresentanter för jordbruksnäringen har utsetts företrädare för Svenska lantarbetstidslagen och Svenska lantarbetareförbundet.

Av det sagda framgår att arbetarskyddsstyrelsen vid handläggningen av ärenden, som gäller förhållandena inom jordbruket, redan inom sig har tillgång till sådan speciell sakkunskap, som näringsgrenens egna företrädare kan förutsättas besitta. Utskottet kan därför ej finna att en särskild representation för familj jordbruket skulle vara ägnad att förbättra styrelsens förutsättningar att på ett sakligt och från arbetarskyddssynpunkt ändamålsenligt sätt pröva och avgöra skyddstekniska och andra frågor, som har betydelse för jordbruksnäringen.

Härjämte må framhållas att en utökning av arbetarskyddsstyrelsen i enlighet med motionärernas förslag troligen skulle leda till att också ett flertal andra grupper framträdde med anspråk på att bli representerade i styrelsen vid behandlingen av ärenden av intresse för dem. En dylik utvidgning av intresserepresentationen i styrelsen anser utskottet olämplig.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionsyrkandet.
Utskottet hemställer,

att motionerna I: 244 och II: 415 icke må föranleda någon
riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 april 1960

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Birger Andersson, Axel Johannes Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Jacobsson, Rikard Svensson, fru Wallentheim, herrar Bertil Petersson, Ragnar Bergh och Thorsten Larsson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Pettersson i Degerfors, Thapper, Jansson i Kalix, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, Cassel, Nihlfors, Hansson i Önnarp, Gustafsson i Skellefteå, fru Sjövall, fröken Vinge och herr Kellgren.

Reservation

av herrar *Pålsson, Thorsten Larsson, Svensson* i Stenkyrka, *Nilsson* i Göingegården, *Cassel* och *Hansson* i Önnarp, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna och att därför utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Arbetsarkyddsstyrelsens ställningstaganden i skyddstekniska frågor och dess tillämpning av arbetsarkyddslagens bestämmelser i övrigt innebär ofta vittutseende ekonomiska och andra konsekvenser för berörda näringsgrenar. Den av motionärerna omnämnda föreskriften angående störsäker skyddshytt eller skyddsram på traktor utgör exempel härpå. Såväl det nu sagda som angelägenheten av att styrelsen i skyddsarbetet tillförsäkras medverkan av representanter för familjejordbruket, som omfattar det stora flertalet företagare inom jordbruksnäringen, talar för att styrelsens partsrepresentation i enlighet med motionärernas förslag kompletteras med företrädare för familjejordbruket. Utskottet biträder därför yrkandet i motionerna.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må med bifall till motionerna I: 244 och II: 415 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att representant för familjejordbruket utses att såsom ledamot av arbetsarkyddsstyrelsen delta i styrelsens handläggning av ärenden, som berör detta näringsområde.»